

INKLYUZIV TA'LIM: TAMOYILLARI VA UNGA BO'LGAN EHTIYOJ

*Abdulla Qodiriy nomidagi Jizzax davlat pedagogika universiteti
O'zbek tili va adabiyoti fakulteti
Talabasi: Uralova Feruza*

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, ta'lim tamoyillari, maxsus ehtiyojli bolalar, integratsiya, differensial yondashuv, teng huquqlilik.

Annotatsiya

Hozirgi kunda inklyuziv ta'lim jamiyatning barcha qatlamlariga teng imkoniyat yaratish va har bir insonning ta'lim olish huquqini ta'minlash yo'lida muhim tamoyil hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim nogironligi yoki boshqa ehtiyojlari bor bolalar uchun maxsus sharoitlar yaratish bilan birga, ularni jamiyatning to'laqonli a'zosi sifatida tarbiyalashni ham o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi. Ushbu maqolada inklyuziv ta'limning asosiy tamoyillari, unga bo'lgan ehtiyoj, uning sabab va bosqichlari haqida so'z yuritiladi.

Inklyuziv ta'limning tamoyillari

Inklyuziv ta'lim quyidagi asosiy tamoyillarga tayanadi:

1. Teng huquqlilik – Har bir bola, uning jismoniy yoki aqliy qobiliyatidan qat'i nazar, ta'lim olish huquqiga ega.
2. Diferensial yondashuv – Har bir bolaning individual ehtiyojlarini hisobga olish va unga mos keladigan ta'lim shaklini yaratish.
3. Integratsiya va ijtimoiylashuv – Nogiron bolalarni umumiy ta'lim tizimiga jalb qilish va ularning jamiyatga qo'shilishiga ko'mak berish.
4. Qo'llab-quvvatlovchi muhit – Maxsus pedagogik yondashuvlar, texnik vositalar va psixologik yordam orqali bolalarning o'quv jarayonini yengillashtirish.
5. Moslashuvchan ta'lim dasturlari – O'quv materiallarini individual qobiliyat va ehtiyojlarga qarab moslashtirish.

Inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyoj va uning sabablari

Inklyuziv ta'limga ehtiyoj bir qancha sabablar bilan bog'liq:

- Ijtimoiy adolat tamoyili – Har bir bola jamiyatning to'laqonli a'zosi sifatida qaralishi kerak.
- Nogironligi bo'lgan bolalar sonining ortishi – Statistika shuni ko'rsatadiki, dunyo miqyosida maxsus ehtiyojga ega bolalar soni ortib bormoqda.
- Ta'lim sifatini oshirish zarurati – Inklyuziv yondashuv barcha o'quvchilarga bir xil imkoniyat yaratib, ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.
- Xalqaro hujjatlar talabi – BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar barcha bolalar uchun inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Inklyuziv ta'limning bosqichlari

1. Boshlang'ich tayyorgarlik – Ta'lim muassasalarida nogiron bolalar uchun zaruriy sharoit yaratish.
2. Maxsus ta'lim dasturlarini ishlab chiqish – Differensial yondashuv asosida moslashtirilgan o'quv rejalarini ishlab chiqish.
3. O'qituvchilarni tayyorlash – Maxsus ehtiyojga ega bolalar bilan ishlash uchun pedagoglar malakasini oshirish.
4. Ota-onalar bilan hamkorlik – O'quvchilarning ota-onalari bilan doimiy aloqada bo'lish va maslahat berish.
5. Monitoring va baholash – Inklyuziv ta'lim jarayonining samaradorligini doimiy ravishda baholab borish.

Xulosa

Inklyuziv ta'lim har bir bolaning o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon qilishi uchun zaruriy sharoit yaratishni nazarda tutadi. Uning tamoyillari, ehtiyoji va bosqichlari har tomonlama ko'rib chiqilgan holda amalga oshirilsa, ta'lim jarayoni yanada samarali bo'ladi va har bir bolaning kelajakda jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi ta'minlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. (2017). *A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education.* Paris: UNESCO Publishing.
2. Ainscow, M. (2005). *Developing inclusive education systems: What are the levers for change?* Journal of Educational Change, 6(2), 109-124.
3. Slee, R. (2011). *The Irregular School: Exclusion, Schooling and Inclusive Education.* Routledge.
4. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim kodeksi (2021).
5. BMT Konvensiyasi (2006). *Nogironlar huquqlari to'g'risidagi konvensiya.*